

COORNHERT
EN BREDERO
IN TEYLERS

Symposion
R E E K S

mannen op de bres voor de zuivere rede

Coornhert en Bredero

in Teylers – Haarlem – 16 september 2018

Rozekruis Pers | Haarlem

COORNHERT EN BREDERO

mannen op de bres voor de zuivere rede

Coornhert is de eerste 'vrijdenker des vaderlands'. Met zijn vrije geest vocht hij tegen onderdrukking, vooroordeel, hypocrisie en eigenwaan. Hij trad in 1583 toe tot de Amsterdamse rederijderskamer *D'Egelantier*, die als motto voerde 'In Liefde Bloeyende'. *D'Egelantier* werd de voorloper van de Nederduytsche Academie die hoger onderwijs en geestelijke vorming voor gewone mensen als belangrijkste doel had. Als oprichters van de Academie in 1617 en als volgende generatie schrijvers verwerkten Samuel Coster, P.C. Hooft en G.A. Bredero Coornherts filosofie volop in hun toneel- en poëziewerken.

Met name de schilder en toneelschrijver Bredero had een open, scherpe geest en een fijnzinnig gevoel voor de waarachtige rede. Heel belangrijk is voor hem dat je als mens 'selve-loos en stil' wordt. Als je zuiver wilt denken, dien je de valse 'ickigheyt' van de wereld van je af te schudden en door te dringen tot het inzicht dat je 'in de eeuwige Logos' leeft.

Wat waren dat voor mensen? Waar kwamen die ideeën vandaan? Hoe leefden zij, en wat leren ze ons? Wat is dat, de Zuivere Rede? Hoe dring je daarin door? De denkbelden waarmee zij worstelden en de vragen waarmee zij ons nu nog confronteren, zijn anno 2018 nog even actueel.

symposion

Mannen op de bres voor de zuivere rede

Symposion Coornhert en Bredero in Teylers
gehouden in Teylers Museum – Haarlem

In de Symposionreeks verschijnen de teksten van symposia
die meerdere keren per jaar gehouden worden
door Stichting Rozenkruis te Haarlem.

Deze bundel, deel 43 uit de Symposionreeks, bevat de tekst
van het symposion over Bredero en Coornhert,
dat plaatsvond op 16 september 2018.

De Symposionreeks verschijnt
onder redactie van
Peter Huijs.

symposion

Mannen op de bres voor de zuivere rede

Symposion Coornhert en Bredero in Teylers
gehouden in Teylers Museum – Haarlem

Roze kruis Pers | Haarlem

colofon

afbeelding omslag dirck volckertszoon coornhert,
mogelijk zelfportret, ca. 1560-1570

boekverzorging Henk Flipsen

druk rozekruis pers, haarlem

letter adobe's minion pro

papier 90 grams biotop

isbn: 978 90 6732 472 4

© 2018 rozekruis pers–haarlem

rozekruis pers

bakenessergracht 5

2011 js haarlem

(023) 532 38 52

info@rozekruispers.com

www.rozekruispers.com

inhoud

Woord vooraf	6
Peter Huijs	
Van lotswissel tot ‘de geest die was het lijf te groot’	9
Gerard Vestering	
Vrij tot volmaaktheid	
Dirk Volckertszoon Coornhert	
en zijn optimistische perfectieleer	45
Dick van Niekerk	

Woord vooraf

Stichting Rozenkruis wil een ontmoetingsplaats bieden aan mensen die affiniteit hebben met gnostiek-hermetisch denken – denken dat bezield wordt door onze meest innerlijke essentie en ons diepste weten, dat vaak intuïtief is en verbonden met de ziel.

In de voor u liggende bundel brengen we de teksten die uitgesproken zijn tijdens een symposium dat in de context van het Coornhertjaar 2018 op 16 september 2018 werd gehouden in Haarlem.

De vraag die we ons stelden was: ‘Wat kunnen in 2018 een spraakmakende 16e-eeuwer en een schalkse maar diepzinnige 17e-eeuwer ons nog te zeggen hebben?’

Bredero werd maar 33 jaar, toch spreken zijn werk, zijn liefde en liefdes (!) en zijn poëzie nog steeds tot de verbeelding. Hoezeer was hij niet beïnvloed door Coornhert, die de filosofie van de klassieken en de nieuwe denkers samenbracht in zijn volmaakbaarheidsleer.

Coornhert, Amsterdammer door geboorte, Haarlemmer door verdienste, wereldburger door zijn verbanningen, denker des vaderlands, was en is een lichtbaken voor de nieuwe mens die door ‘wellevenskunst’, de kunst om goed te leven, volkomen vrij van geest in de moderne tijd kan staan.

‘Gerbrandt Bredero, poëet en een van de eerste toneelschrijvers voor de Eerste Nederduytsche Academie, opgericht in 1617, was een ‘eenvoudig ambitieus Amsterdammer’, zeer geliefd om zijn directe, levendige kijk op het leven van de gewone man om

hem heen, en tegelijk verguisd door predikanten in een religieus uiterst explosieve tijd’ – zo introduceert Gerard Vestering de dichter. Hij ging kort in op zijn omgeving, familie, opleiding als schilder, om wat langer stil te staan bij zijn inspanningen rond de stichting van de Eerste Nederduytschen Academie. We kregen een indruk van zijn oeuvre van kluchten tot romantische spelen en ook zijn boertige, amoureuze en aandachtige liedjes

mogen niet ontbreken. Hoe stond het met zijn liefdes, wat weten we daar echt van? Wat weten we van zijn plotselinge dood, wat waren er indertijd de reacties op? Daarna besteedde Vestering aandacht aan de mensen die hij als zijn ‘vrienden’ beschouwde en gaf een toelichting op een moderne, innoverende aanpak van onderzoek kan mogelijk verhelderend werken. Welk beeld blijft na 400 jaar de moeite waard?

Dick van Niekerk schetst in een notendop de volmaakbaarheidsleer – ook wel perfectisme genoemd – van Dirck Volckertszoon Coornhert. In zijn tijd preekte men hel en verdoemenis voor andersdenkenden, waartegen hij zich fier verzette. In onze tijd lijkt het, of niemand het meer iets kan schelen, waartegen wij ons als zoekers verzetten. Coornhert was een lichtbaken voor ieder, toen en nu, die door ‘wellevenskunst’ tot ware kennis wil komen en in een politiek-religieus uiterst roerige periode ontwikkelde hij zich tot een weerbarstig denker van bovennationaal formaat en pleitbezorger van de tolerantie, die grote invloed had op zijn tijdgenoten, zoals de dichters G.A. Bredero en P.C. Hooft.

PETER HUIJS, uitgever

Van lotswissel tot 'de geest die was het lijf te groot'

GERARD VESTERING

Het is een eer hier in Haarlem in deze fantastische ambiance van het Teylersmuseum voor u te mogen spreken. Daarvoor dank ik de initiatiefnemers.

Met wat fantasie kunnen we spreken van een revanche na ruim 400 jaar in de strijd tussen de schutterijen van Haarlem en Amsterdam om de hegemonie.

De Haarlemmer Coornhert versus de Amsterdammer Bredero. De Haarlemse schutterij was vermoedelijk rond 1612 uitgenodigd voor een uitwisseling, wedstrijd in dapperheid. Nou ja, de Amsterdamse schutterij daagde bij die gelegenheid de Haarlemmers uit voor een drinkwedstrijd. Een jong aankomend poëet G.A. Bredero, later vaandrig van de schutterij, schreef een vlammend gedicht met de beginregel 'Haarlemsche drooghe harten'

*'Haarlemsche drooghe harten nu,
Komt toont hier wie ghy zijt,
Wy Amsterdammers tarten u
Te drinken eens om strijt.'*

*Alle rangen o.a. de vaandrig passeren de revue en aan het eind
van een staaltje jeugdige baldadigheid de conclusie:*

'Onse Crijghsraat ghesloten heeft

Wat vroom of kloeck soldaat

Die aldermeest gegoten heeft

Te vereeren met staat.' (met aanzien, met hoge waardigheid dus)

| 9

1. Mythe in de beeldvorming

Eigenlijk weten we maar heel weinig van hem en worstelen we met een hardnekkig foutief 19e -eeuws beeld van hem als een vrolijke flierefluiter, ongebonden, meer in de kroeg dan daarbuiten, voortdurend achter de dames aan, vooral die van de betere stand en uiteindelijk veel te jong (op 33-jarige leeftijd) aan liefdesverdriet gestorven op een tot de verbeelding sprekende manier n.l. hij is met zijn slee door het ijs gezakt....

Het beeld uit het Haarlemse drinklied werd vaak letterlijk genomen (mogelijk door het voorkomen van een vaandrig, want dat moest toch wel een stukje zelfspot van Bredero zijn...).

Kortom: alle ingrediënten voor mythevorming. Maar wie was hij echt? Misschien brengt deze lezing daar vandaag een beetje meer helderheid in, al besef ik maar al te goed dat ook ik alleen maar toekom aan de contouren van een schets.

1.1 't Kan verkeerren

Wat is de overeenkomst tussen een uitspraak van Maarten Ducrot bij een live-verslag van de Ronde van Frankrijk, een voetbalverslag in de krant over FC VVV, een reclame voor het Italiaanse tassen- en schoenenmerk Todd, de titel van een boek bij Bol.com en de titel van een beschrijvend onderzoek naar brandontwikkeling en overleefbaarheid bij woningbranden? En zo kan ik nog wel even doorgaan. Ogenschijnlijk totaal niets.

Ze grijpen allemaal terug naar een zegswijze van Bredero 400 jaar geleden.

Daarin is sprake van een wisselend lot, kernachtig samengevat in een hardgrondig 't Kan Verkeerren.

Deze poëtische handtekening zette Bredero onder bijna al zijn werk als zijn motto. Vandaag de dag kom je bijna dagelijks deze verzuchting over de wisseling van het lot in het leven van een mens tegen op televisie, radio of in de krant.

In een vriendenboek (*liber amicorum*) van Ernst Brinck schreef Bredero in zijn eigen handschrift zijn dichterlijke erfenis, de zinsnede waaraan zijn naam voor altijd verbonden zal blijven.

10

*Dat ghy niet wilt dat v geschiet
En doet dat an een ander niet*

*Garbrant A. Brederode
Amstelredammer.*

*'t Kan verkeerren
Ao. 1618. Iuly den 4de.*

Ook onder het gedicht 'Oogen vol maiesteijt' voor Magdalena Stockmans schreef hij met sierlijke krullen zijn handtekening.

1.2 Zijn portret

Laten we beginnen met de vraag hoe hij er mogelijk uitzag.

Eigenlijk bestaat er maar één echt portret van Brederode, dat je kunt terugvinden als illustratie op veel van zijn in druk verschenen boeken.

Het gaat om het volgende portret gemaakt door Hessel Gerritsz. en terug te vinden als illustratie bij de *Lijkdichten* uit 1619 en ook in het *Groot-Liedt-Boeck* (1622) werd deze afbeelding gebruikt.

Lang circuleerde nog een tweede afbeelding van de dichter, maar dat bleek later een portret van de schilder Bailly te zijn. David Bailly was een schilder die in 1585 in Leiden werd geboren en daar in april 1657 overleed. In het Rijksprentenkabinet in Amsterdam wordt een tekening bewaard met het hoofd van Bailly. Aan de achterzijde van die prent staat in handschrift de mededeling 't *Pourtrait van de dichter*

G: A: Brederode naa 't leven door

David Bailly'. De afgebeelde man is echter niet Brederode maar Bailly. Een misverstand is geboren. (De fout werd aan het licht gebracht door J. Bruyn, in het artikel 'David Bailly', in: *Oud-Holland*, 66 (1951), p. 148-164, 212-227.)

Uitgevers zoals Brederode's vriend en uitgever van vrijwel al zijn werk Cornelis van de Plassen, '*boeckverkooper woonende op de hoeck van de Beurs, in de Italiaenschen Bybel*', dus vlak bij de Dam waren overigens creatief in het gebruik van die ene beeltenis, zij varieerden de ets in formaat en konden de prent ook draaien met een links of rechts aanzicht. Zo lijkt het of we over veel meer afbeeldingen beschikken.

Vrij tot volmaaktheid

DIRK VOLCKERTSZOON COORNHERT EN ZIJN OPTIMISTISCHE PERFECTIELEER

DICK VAN NIEKERK

Woord vooraf

Dit artikel is geschreven rondom het verschijnen van de derde druk van het boek van Jan Peter Burger: 'Coornhert Licht in Europa' (Haarlem 2018). Deze studie behandelt uitvoerig de gedachtenwereld van de filosoof en gnosticus Dirck Volckertszoon Coornhert, en de grote invloed daarvan op tijdgenoten en op vele generaties daarna, binnen en buiten ons taalgebied. Deze bijdrage gaat in eerste instantie in op enkele relevante feiten uit de levensloop van Coornhert en op de ontstaansgeschiedenis van zijn ideeën. Daarna staat de perfectieleer van Coornhert centraal. Die vormt zonder twijfel het belangrijkste leerstuk van de 'eerste denker des vaderlands' en glinstert als een parel door al zijn werken heen. Vervolgens is er aandacht voor een onderwerp dat nog niets aan actualiteit heeft ingeboet: het vraagstuk van de vrije wil, dat wordt behandeld in het licht van wat Erasmus, Luther, Calvijn en natuurlijk Coornhert daarvan vonden. In een eerdere bijdrage in deze symposiumreeks (Dick van Niekerk, 'Coornhert en de roerige zestiende eeuw', in: 'De Nederlandse Gnosis', symposiumreeks 38, Haarlem 2016) zijn we uitvoerig in gegaan op andere belangrijke, spiritueel geïnspireerde aspecten van Dirck Coornhert zoals zijn baanbrekende ideeën als criminoloog, zijn politieke positie in de Nederlanden en zijn advieswerk voor Willem van Oranje, zijn invloed op de geboortepapieren van deze natie zoals de akte van verlatinge en zijn auteurschap van het Wilhelmus. In voorbereiding is een derde opstel met als werktitel 'Coornhert: Ballingschap als toetssteen voor religieuze diversiteit.' Dat zal gaan over de bijna tien jaar dat Coornhert balling is geweest en noodgedwongen verbleef in het gebied van Niederrhein (Kleve, Xanten, Rees, Gennep enz.) en in het noordelijker gelegen Emden (Ostfriesland). In deze plaatsen zag hij modellen van vreedzame religieuze coëxistentie die hem tot steun en inspiratie waren in zijn tolerantie-denken bij terugkeer in de Nederlanden.

‘Het voncxken des goddlijcken Lichts’ werkt in de mens als de enige ware richtsnoer op de menselijke bevrijdingsweg. De mens heeft dat vonkje nodig als element van de goddelijke Rede die in ieder werkt. De rede is onze gouden verbinding met god en onze hemelse oorsprong, de Logos. Hoe meer een mens de rede zuivert, hoe meer de Logos (‘het verstand van God’) in hem een plaats kan krijgen. Tussen God en mens is daarom geen bemiddelende instantie (kerk, priester of predikant) noodzakelijk om tot spirituele zelfverwerkelijking te komen.’

Ziehier in het kort de lichtende weg naar perfectie van de mens die Dirck Volckertszoon (1522-1590) zijn tijdgenoten in de roerige zestiende eeuw voor hield en voor leefde, toen de gevestigde kerken met hun leer van de uitverkiezing verdoemenis preekten.

I. Lichtdrager tegen de stroom in

Er was moed voor nodig om het pad van de menselijke volmaaktheid te stellen tegenover de doemleer van de predestinatie van de Calvinisten. Het is dan ook een godswonder dat de in Amsterdam geboren zestiende-eeuwse filosoof, schrijver, theoloog en gnosticus Dirck Volckertszoon Coornhert in zijn bed heeft kunnen sterven en niet op de brandstapel is beland.

Als uitvloeisel van zijn perfectieleer was hij tegen ieder kerkelijk of parochiaal-gemeentelijk leven, zag hij geen relevante taak voor de clerus, en waren sacramenten en liturgie voor hem van geen nut. In de ogen van zijn criticasters baseerde hij zich alleen maar op wat vermeend heidense moraal. Daarnaast vond hij monarchen onmogelijke figuren met een kroontje op hun hoofd en beschouwde hij de adel als een nutteloze parasitaire klasse; ook het ontlukende kapitalisme kon in zijn ogen geen genade vinden. Met zulke consequent, krachtig uitgedragen opvattingen heeft hij de clerus en de regentenklasse van zijn tijd zijn leven lang tegen de haren in gestreken. Geen wonder dat een eigentijds kroniekschrij-

ver (Arnold van Buchel of Buchelius, 1565-1641) zijn signalement van die weerbarstige Coornhert begon met de veelzeggende kop: 'Geboren om tegen te spreken.'

Maar toch was dit maar één kant van de intrigerende historische figuur Coornhert. Want achter al zijn uitingen zat ook een onverwoestbaar perspectiefrijk optimisme.

Optimisme over de mens, die hij ziet als een vrij wezen dat zijn eigen heil kan bewerkstelligen. Optimisme over de mogelijkheden van ieder mens om aan de verlokkingen en ondeugden van deze wereld te ontsnappen en na geestelijke wedergeboorte al tijdens dit leven innerlijk tot zijn goddelijke oorsprong terug te keren. Dat is soms een moeilijk begaanbare weg, maar: wie wil die kan. Ook dat vloeit voort uit Coornherts optimisme over de mens, een optimisme dat haaks stond op de tijdsgeest die doortrokken was van zware leerstukken als de erfzonde en de predestinatie.

Maar met optimisme alleen maak je nog geen vrienden.

Coornhert is zijn leven lang een buitenstaander gebleven. Hij had de moed om alleen te staan; niet terzijde van, maar middenin de discussies, en altijd de rede bewarend. Ondertussen achtte hij God groter dan welke menselijke interpretatie van Diens handelingen en bedoelingen ook. En passant kwam hij onvermoeibaar op voor de vrije wil van de mens en diens religieuze ontplooiingsmogelijkheden. Hij baseerde zich (selectief) op de passende Bijbelplaatsen en op de geschriften van de in zijn tijd herontdekte, klassieke schrijvers die het geleidelijk verstenende christendom van die dagen een nieuwe achtergrondkleur gaven.

Hij is een ware Lichtdrager geweest in de tijd dat deze natie in haar roerige embryonale fase was.

We halen het nog even terug: met optimisme alleen maak je nog geen vrienden. Coornhert kwam vaak alleen te staan, ook letterlijk afgesloten van zijn vrouw en van have en goed. Verguisd vaak. Onopvallend geparkeerd in een hoekje van de Nederlandse literatuurgeschiedenis. Totdat een eeuw geleden de Russische slavist Bruno Becker naar Nederland kwam om als een postume vriend en een ware pionier de tegels te lichten waaronder het unieke geestelijk erfgoed van Coornhert kon gaan oplichten.

Becker was wars van iedere religieuze vooringenomenheid ten aanzien van Coornhert, zoals dat bij eerder Coornhert-onderzoek steeds was gedemonstreerd. Met een bewonderenswaardig

historisch inzicht kon hij met een onbevooroordeelde blik in een lange reeks van publicaties analyserend kijken naar het omvangrijke oeuvre van de Amsterdamse moraalfilosoof, die altijd in zijn moedertaal is blijven schrijven. Zijn eerste artikelen waren nog in het Frans en Duits maar daarna waren ze gesteld in onberispelijk Nederlands en werd Becker in dit land tientallen jaren de opinielider van de Coornhert-studie. Tamelijk recent, in 2016, heeft Coornhert er nog een vriend bij gekregen. Jan Peter Burger heeft een boeiend manuscript 'Coornhert Licht in Europa' geschreven waarin hij als eerste de diepe betekenis peilt van Coornhert als gnosticus, denker en invloedrijk moraalfilosoof; en als inspirator van de Broeders van het Roosenkruids.

II. Tijdsbeeld

'Geloof is een zaak van het vrije geweten'

Het klinkt op het eerste gehoor pretentius om een universeel strijdbaar geleerde als Coornhert, die zopas onder het stof van daan is gehaald meteen tot 'Licht in Europa' uit te roepen. Toch is het dat naar ons gevoelen niet. We dienen in het oog te houden dat Coornhert leefde in een tijd dat er van nationale staten nog geen sprake was. Europa was een land van opkomende autonome steden, onder het gezag van heersers als Karel V en Filips II die hun grondgebied steeds uitbreidden. Zo ontstonden er territorien waar een grote verscheidenheid van volkeren leefde.

De paus was de bewaker van de eenheid van het christendom dat toen tegelijkertijd het continentale Europese politieke bindmiddel was. Religie was in die tijd simpelweg een kwestie van politieke en sociale cohesie. De strijd op het vasteland tussen katholieke en protestante vorsten bij voorbeeld werd in 1555 in Augsburg nog beslecht met het beroemde: *cuius regio eius religio*, degene aan wie het gebied toebehoort, bepaalt de godsdienst. Ofwel: wiens gebied men bewoont, diens godsdienst men belijdt. Dirck Coornhert was toen 33 jaar! Hij moet gegruwd hebben van zo'n top-down besluit ten aanzien van religie, dat totaal geen ruimte liet aan het geweten van het individu.

Toch kon het besluit van Augsburg niet voorkomen dat de religieuze eenheid van samenlevingen begon af te brokkelen. Was een samenleving wel regeerbaar zonder een religieuze eenheid te

Epiloog

De mens is geroepen tot vrijheid

Wanneer een serieus onderzoeker het spoor van rozenkruisarbeid in Europa sedert de middeleeuwen zou naspeuren, zou hij ongetwijfeld tot bijzondere en hoogst wonderlijke ontdekkingen komen. Het is een feit dat in de late middeleeuwen de rozenkruisers met hun leerlingen en neofieten deel uitnaakten van verschillende monnikenorden. Zij werden ook in kloosters gevonden en tussen de priesterlijke dienaren van de kerk die toen nog geheel vanuit Rome werd geleid. Deze groep die binnen de oude kerk werkzaam was, vormde het zaad van de renaissance, die geweldig geestelijke revolte waaruit de moderne beschaving oprees met al haar schoonheden en mogelijkheden maar ook met haar ontzettende gevolgen.

Het optreden van het rozenkruis in de laatste eeuwen toont aan dat de broederschap die in dienst staat van de Gnosis 'niet varen laat de werken zijner handen'. Hoe vreemd het voor sommige oren ook moge klinken... uit het werk van de broederschap valt af te leiden dat de renaissance nog steeds in een stadium van ontwikkeling verkeert. Er zullen daarom nog meer geestelijke explosies moeten komen voordat het grote doel is bereikt.

Uit de renaissance ontwikkelden zich twee belangrijke geestelijke stromen: de kerkhervorming en het humanisme, verpersoonlijkt in respectievelijk Maarten Luther en Desiderius Erasmus. Maar het nieuwe kerkelijke christendom en het humanisme bleken elkaar niet te verdragen; allebei stammend uit de oude kerk, allebei van het zelfde geestelijke bloed werden ze toch uiteengedreven.

De Rozekruisers begeleidden zowel Luther als Erasmus op hun eenzame weg.

De werken van de middeleeuwse mysticus Johannes Tauler die veel christelijk-esoterische rozenkruisersideeën ontwikkelde, hadden grote invloed op het denken van Luther. Zijn familiewapen toont de roos en het kruis ten teken dat hij deze symbolen als zijn levensbasis zag. Bij bestudering van het leven van Erasmus valt op, dat hij in contact stond met vrijwel alle grote denkers en vernieuwers van zijn tijd.

De zuiver Erasmiaanse ideeën wereld – die dicht bij staat bij die van Coornhert – toonde dan ook sterke verwantschap met het wijsgerig westers-esoterisch stelsel van het rozenkruis dat op tal van plaatsen in Europa tot ontplooiing kwam. Het rozenkruis is de geschetste denkrichtingen en andere (zoals de vrijmetselarij en de theosofie) steeds zoveel mogelijk nabij gebleven om aan allen de grote ontbrekende schakel aan te bieden.

Wat is die ontbrekende schakel?

Het is de structurele wedergeboorte van de ware mens in de microkosmos. Met als gevolg de liquidatie van de structuur van de oude mens in diezelfde microkosmos. Het gaat de rozenkruisers om herstel van de binding van de ware mens met de oorspronkelijke wereldorde waaruit hij afdaalde. Dat is in het kort de ontbrekende schakel.

Die ontbrekende schakel is de signatuur van een wijsgerig neo-christelijke weg. Deze wijsbegeerte zal in de komende jaren over de gehele wereld worden gebracht. Zij zal de volgende fase van de aloude Renaissance begeleiden en de ontbrekende schakel tussen geloof en werken, tussen christendom en humanisme, zin, waarheid en werkelijkheid geven.

Het inwijdingsmysterie van het rozenkruis is alleen nieuw in de vorm waarin het nu wordt gebracht en in de wijze waarop de waarheidszoeker zal reageren. In werkelijkheid heeft het rozenkruis die ontbrekende schakel eeuw in eeuw uit aangeboden aan iedereen die haar als de ontbrekende schakel herkende. De rode draad van vier eeuwen rozenkruiserstraditie die door de ontwikkeling van de Europese beschaving loopt, toont dat duidelijk aan. In dit boekje wordt ook duidelijk hoe indringend het aandeel van iemand als Dirck Volckertszoon Coornhert in deze traditie is geweest.

Nu nadert het moment dat de mensheid doodgelopen zal zijn in haar experiment van geloof (Paulus) en werken (Jacobus), van kerkelijk christendom (Luther en de hervormers) en humanisme (Erasmus en zijn geestverwanten). Een onzegbare pijn zal de mensheid omklemmen en velen zullen eindelijk bewust grijpen naar de schat die al zo lang op hen ligt te wachten. Voor de geestelijke bloem van de mensheid kan de hier geschetste werkelijke innerlijke wedergeboorte dan een feit worden:

*De mens is een God,
hij is autonoom,
hij is geroepen tot vrijheid.*

(vrij ingekort naar: Jan van Rijckenborgh,
'De ontbrekende schakel tussen christendom
en humanisme'. Pentagram 1998-6, 2-7)

Symposion dat plaatsvond in
Teylers Museum – Haarlem
op zondag 16 september 2018

*‘Waerom het Eglentiertjen, ach!
Niet bloeyt gelijk het voormaels plach?
Is Vrundt u vriendelijcke Vrage?
De meeste mangel die ick weet,
Dat is: dat elck zijn plicht vergeet,
Want niemant wil den ander dragen.’*

Uit Bredero, GROOT LIED-BOECK, 1622

mannen op de bres voor de zuivere rede

Dirck Volckertszoon

Coornhert

1522-1590

Gerbrand Adriaenszoon

Bredero

1585-1620

978-90-6732-472-4

